

БЪЛГАРСКА ЛЕКСИКОЛОГИЯ, ЛЕКСИКОГРАФИЯ И ТЕРМИНОЛОГИЯ

НАДЕЖДА КОСТОВА (БЪЛГАРИЯ)

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

kostova.n@ibl.bas.bg

Трета книжка на списание „Български език“ за 2026 г. съдържа статии от областта на българската лексикология, лексикография и терминология и е посветена на 65-годишнината на проф. д-р Сия Колковска.

Проф. Сия Колковска е езиковед от Института за български език със значими научни изследвания върху иновационните процеси в българската лексика и фразеология, върху семантичната неологизация, актуалните езикови тенденции, семантиката и мотивираността на термините за процеси, върху семантичните отношения между термините в специален текст с оглед на автоматичното им разпознаване. Лексикографската дейност на проф. Колковска е свързана с различни речници – многотомния тълковен *Речник на българския език*, речниците на новите думи, изработени в Секцията за българска лексикология и лексикография, и поредицата от терминологични речници на Секцията за българска терминология и терминография.

Книжката съдържа седем статии и една езикова бележка, които представят различни аспекти на езиковедската проблематика.

В статията на Надежда Костова се разглежда лексикографското представяне на глаголите в три български тълковни речника от края на XIX и първата половина на XX век – речника на А. Дювернуа (1889), речника на Н. Геров (1895–1904) и тълковния речник на Ст. Младенов (1951). Изследвани са два лексикографски параметъра – заглавка и начин на организиране на материала, и е установено, че в трите речника глаголите се представят с прости и съставни заглавки независимо от това дали се използва азбучно

или азбучно-гнездово подреждане. Направено е заключението, че лексикографските решения на Н. Геров в най-голяма степен се доближават до постепенно наложилото се в българската тълковна лексикография представяне на глаголите.

В статията си „Особености при представяне на собствените имена на празници в *Речника на българския език*“ Цветелина Георгиева се занимава с над 100 (прости и съставни) собствени имена на празници. Авторката анализира начина на дефиниране на имената и предлага набор от признаци за тяхното системно лексикографско представяне. Установява също, че семантичната структура на някои многозначни езикови единици е изградена както от проприално, така и от апелативно значение, с което се повдига въпроса дали заглавката е собствено, или е нарицателно име. Специално внимание отделя на правописа на собствените имена на празници.

Статията на Атанаска Атанасова „Новите глаголи в българския език – моментно състояние и актуални тенденции“ е посветена на глаголите, появили се в езика ни през първите две десетилетия на ХХІ век. В резултат на извършените наблюдения авторката констатира, че новите глаголи са относително малка част от всички нови думи в езика. Въз основа на количествени данни от трите речника на новите думи тя установява тенденция за намаляване на броя на новите глаголи.

В статията на Диана Благоева „Литературният ономастикон в романа *Prawiek i inne czasy* на Олга Токарчук – проблеми на превода“ се разглеждат антропонимите и зоонимите в романа с оглед на предаването им в три български превода. Прилага се функционален критерий за оценка на избора на преводни съответствия, като се изхожда от петстепенна скала: запазена, частично запазена, изгубена, компенсирана или привнесена функция на името. Установява се, че и в трите преводни текста се следва основно стратегията за екзотизация, като по-голямата част от имената, дори тези с номинативна символика, са предадени чрез практическа транскрипция. Това преводаческо решение позволява да се запази чуждото звучене на онимите и да се постигне екзотизиращ ефект, но нерядко води до загуба на изразяваните от оригиналните имена смислови асоциации и конотации, а оттам – до съдържателно и художествено обедняване на преводния текст.

Статията на Деян Драганов „Представяне на резултатите от процеса на детерминологизация в *Речника на българския език*“ се основава на редица изследвания на детерминологизацията в българското терминознание. Авторът разглежда лексикографското представяне на няколко глагола, които имат терминологично значение, както и вторично развито нетерминологично значение. В резултат от направения анализ е предложен примерен модел за представяне на детерминологизацията, който съдържа указания за изготвяне на речникова статия на детерминологизирана лексема.

Статията на Екатерина Петкова „За някои аспекти от прилагането на системния подход към терминологията“ е посветена на начина за систематично представяне на специалните понятия, използван при изработване на

Терминологичния енциклопедичен речник по изкуствата. Накратко се излагат главните теоретични положения, залегнали в основата на концепцията за модулна организация на информацията за термина. Чрез примери от областта на изобразителното изкуство се демонстрира начинът за подреждане на понятията от ядрото на дадена научна област в групи според определени основания за деление. Показва се как съдържателните и формалните особености на термина, а също и неговите вътрешносистемни отношения трябва да бъдат отразени на равнището на отделната речникова единица и в границите на цялата съвкупност от термини.

Статията на Теодора Кръстева „Концептът *разбиране*, отразен в българските фразеологизми“ е етнолингвистично изследване на фразеологични единици на българския език. Анализиранияте фразеологизми очертават основни характеристики на концепта *разбиране* в нашата лингвокултура. Установени са факторите, които оказват влияние върху процеса на възприемане и допринасят за успешното разбиране. Предложена е дефиниция на концепта *разбиране* във физически, пространствен, психологически, културен и аксиологичен аспект.

В езиковата бележка от Александър Георгиев „Госпожи и господа и/или дами и господа“ се разглежда употребата на двете формули за обръщение към група мъже и жени при официално общуване на български език.

В книгата са включени една рецензия за книга и четири персоналии.

✉ Доц. д-р Надежда Костова

Секция за българска лексикология и лексикография
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
при Българска академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България